

**Alla
människor
lika
mycket
värda**

LOs kraftsamling mot nazism och för demokrati

Alla människor lika mycket värda

© Landsorganisationen i Sverige
Foto: Pressens Bild, SCANPIX, SVT:s bildarkiv
Tryck: EO-Print, Stockholm
ISBN 91-566-1696-1
LO 00.04 35 000

Förord

Den tragiska händelsen hösten 1999 då Björn Söderberg sköts utanför sitt hem ledde till en gemensam manifestation med samtliga fackliga organisationer i Sverige. En stark känsla av solidaritet förde människor samman. Ingen medlem, ingen förtroendevald ska behöva riskera livet för sitt engagemangs skull.

Skriften som du håller i din hand är den första som ges ut inom ramen för LOs kraftsamling mot nazism och för demokrati. Den ska vara ett stöd för Dig som arbetar fackligt och för alla LO medlemmar som är intresserade av att engagera sig vidare i frågor om demokrati och alla människors lika värde.

Det kan tyckas självklart att ingen människa ska behöva känna sig hotad, rädd och ensam på sin arbetsplats. Men ändå händer det. Och hur gör vi då? Vem kan hjälpa till när vi själva eller andra konfronteras med nazism, rasism och främlingsfientlighet på jobbet?

Vi har alla både möjligheter och skyldigheter att ta ansvar för den demokrati vi lever i. Åsikter vi ogillar, situationer som upprör och kränker, tvingar oss att ta ställning och reagera.

Vi kan lära av historien och fackets konfrontation med nazismen och fascismen under 1930- och 1940-talen. Många medlemmar vågade säga ifrån och göra motstånd. Deras historia och erfarenhet behövs när vi idag resonerar om hur vi i vardagen kan stärka demokratin och försvara människovärdet.

Landsorganisationen i Sverige

För demokrati och människors lika värde

LOs kraftsamling mot nazism

Januari 2000

Ingen människa ska behöva känna sig hotad, rädd och ensam på sin arbetsplats. Vi har som enskilda människor och medlemmar i facket ett ansvar att bidra till tryggheten i arbetslivet och i samhället i övrigt. Denna trygghet kan bara förverkligas i en demokrati. Men demokratin kan inte säkras enbart via lagar, regler och paragrafer.

Det är först när vi alla engagerar oss och möts i det öppna samtalet, när orden växer till insikter och handlingar, som vi kan försvara och stärka demokratin och människovärdet. Det finns många mötesplatser i vårt land, inte minst våra egna arbetsplatser, där människor kan föra öppna samtal med varandra.

LOs styrelse är beredd att ta ett långsiktigt ansvar genom en kraftsamling för att stoppa nazismen och stärka demokratin. LO har beslutat att starta en bred satsning i kampen mot nazismen, fascismen och rasismen som förbinder oss till ett aktivt arbete under en lång tid framöver. Det är en process där varje medlem med sina erfarenheter och kunskaper behövs. Det är en process som har sin utgångspunkt i övertygelsen om människors lika värde.

Vi kan och ska påverka samhällsutvecklingen även i den här frågan. LO kommer att ställa krav på andra men vi kommer också att ställa krav på oss själva. Vi måste föra samtal om hur vi bäst säger ifrån, hur vi kan

ställa upp för varandra, skaffa oss mera kunskap, hur vi kan agera i en krissituation, arbeta förebyggande och samarbeta med andra. Ytterst är det en fråga om att ta ställning för vilket samhälle vi vill leva i.

Det har varit alldeles för tyst om fackets och de fackligt aktivas historia som motståndskraft till nazismen. Historien har inte heller skildrats tillräckligt väl. LO ställer sig därför mycket positiv till statsministerns initiativ, att sekretessbelagda arkiv öppnas. Arkiven kommer att hjälpa oss att få tillgång till denna oskrivna historia.

Även vi behöver lära oss av historien. Vi har anledning att känna oss stolta över och hedra alla de fackliga medlemmar som vågade göra motstånd och trotsa nazismen men vi ska även kunna lyfta fram de bitar av vår historia som pekar på andra tendenser. Bara så kan historien hjälpa oss att möta dagens och morgondagens problem.

Idag ser många med förskräckelse hur en ledare med uttalade nazistiska sympatier förhandlar om regeringsmakten i Österrike. En man som fick ett starkt stöd genom fria val i ett demokratiskt system. Minnet är kort och tillräckligt många lyckades tydligen inte klargöra konsekvenserna av att nazistinspirerade partier återigen får makt i Europa.

Ideologier och åsikter kan aldrig lagstiftas bort, bara handlingar kan bestraffas och hållas i schack. Vi ska därför inte lämna ifrån oss försvaret för demokratin och humanistiska värden till någon annan utan alltid ta ett eget ansvar. Det öppna samtalet ger oss alla och envar en möjlighet och skyldighet att lära oss av historien, tänka till och vässa våra argument.

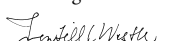
Nazismen har som ett av sina syften att avskaffa yttrandefriheten och föreningsrätten. Därför är det fria ordets makt och mötet mellan människor vägen för oss att stärka demokratin och människovärdet.

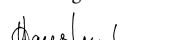
Bertil Jonsson
Ordförande
Landsorganisationen

Wanja Lundby-Wedin
Andre ordförande
Landsorganisationen

Ingalill L. Westh
Tredje ordförande
Landsorganisationen

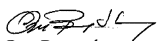
Hans Karlsson
Avtalssekreterare
Landsorganisationen

Roland Almlén
Ordförande
Musikerförbundet

Sven-Olof Arbestål
Ordförande
SEKO

Ove Bengtsberg
Ordförande
Byggnadsarbetareförbundet

Kjell Dahlström
Ordförande
Skogs- och Träfacket

Sune Ekbåge
Ordförande
Pappersindustriarbetareförbundet

Malte Eriksson
Ordförande
Grafiska Fackförbundet

Leif Håkansson
Ordförande
Lantarbetareförbundet

Ninel Jansson
Ordförande
Handelsanställdas Förbund

Börje Johansson
Ordförande
Försäkringsanställdas Förbund

Kjell Johansson
Ordförande
Målareförbundet

Göran Johnsson
Ordförande
Metallindustriarbetareförbundet

Alf Norberg
Ordförande
Elektrikerförbundet

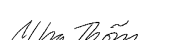
Leif Ohlsson
Ordförande
Industrifacket

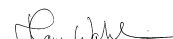
Barbro Palmerlund
Ordförande
Fastighetsanställdas förbund

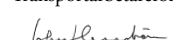
Åke Södergren
Ordförande
Livsmedelsarbetareförbundet

Ylva Thörn
Ordförande
Kommunalarbetareförbundet

Hans Wahlström
Ordförande
Transportarbetareförbundet

John Herrström
Ordförande
Hotell- och Restauranganställdas Förbund

Landsorganisationen i Sverige

www.lo.se

En fackföreningsman mördas i Sverige 1999

Vad gör du, när du upptäcker en nazist bland dina arbetskamrater? Ni sitter där öga mot öga vid fikabordet. En första mänsklig reaktion är allt från förvirring till vanmakt och vrede. Det kan inte vara möjligt.

Precis så reagerade människor på 1930-talet när Hitler och nazisterna tog makten i Tyskland.

I nuet ser vi delarna. På avstånd ser vi helheten. Därför är historien och förståelsen för det förflutna så viktig.

Hösten 1932 gjorde det tyska gruvarbetarförbundets ordförande, den socialdemokratiske riksdagsledamoten Friedrich Husemann, ett besök hos sina svenska kolleger. Han fick frågan om Hitlers utsikter att bli tysk rikskansler och svarade att frågan var så befängd att ingen tysk kunde ta den på allvar.

Hitler blev rikskansler den 30 januari 1933 och Husemann var bland de första som föll offer. Han var en av den tyska arbetarrörelsens främsta representanter och kunde inte i sin vildaste fantasi förutsäga vad som skulle ske.

Enbart kunskaper om det förgångna räcker inte för att hantera dagens och morgondagens problem. Vi måste också veta vad vi vill med framtiden och fråga oss själva vad vi är beredda att göra för att förverkliga våra mål. Det finns mycket som oroar i dagsläget. Efter mordet på Björn Söderberg skedde ett allmänt uppvaknande i det offentliga Sverige.

Insikten har vuxit om att det mitt bland oss lever människor under ständigt mordhot. Polis, åklagare, journalister, politiker och fackföreningsmänniskor finns med på nazisternas dödslistor. Förutom företrädare för det offentliga samhället också en rad enskilda personer.

Människor förföljs, hotas och blir bragda om livet på grund av sina åsikter. Eller för att de är muslimer, kvinnor, homosexuella, mörkhyade eller har ett funktionshinder.

Hur kan detta få ske? Många har ett behov av att prata om denna samhällsutveckling och vad vi kan göra för att vända den.

Facket har ett ansvar som demokratisk folkrörelse att skapa förutsättningar för öppna samtal och alla medlemmars delaktighet.

Som enskilda har vi ett ansvar i vardagen, inte minst på våra arbetsplatser, att säga ifrån när människovärdet kränks.

Manifestation till Björn Söderbergs minne i Stockholm, 1999.

Nazismen ett hot mot demokratin

Den nazistiska ideologin utgör ett hot mot varje samhälle som bygger på humanistiska och demokratiska grundvärderingar. Nazismen har alltid stoltserat med att den grundar sig på en rasistisk människosyn och hyser ett djupt förakt för demokratin och principen om alla människors lika värde. Våld, terror och kriminalitet är nazismens metoder.

Dagens nazism har rötter i 30-talets. Nazismen krossades inte totalt och en gång för alla när andra världskriget tog slut 1945.

De nazistiska rörelserna har hela tiden legat där och pyrt. På 1980-talet flamar de åter upp och blir synliga. Utvecklingen kom oväntat. Det var inte många som hade föreställt sig att nya rörelser av denna typ skulle kunna växa fram i västvärldens demokratier.

Lika lite som människorna på 30-talet kunde föreställa sig att Hitler skulle ta makten och att miljoner människor skulle utrotas och dö i ett världskrig.

Förintelsen började inte med koncentrationsläger. Det fanns en grogrund i samhället och ett politiskt klimat som gynnade nazisterna. Förintelsen började med andra ord inte med förintelsen.

Från början valde nazisterna att ge sig på de mest utsatta, de som hade minst möjlighet att göra sina röster hörda. Först senare gjordes det stora tillslaget mot fackföreningarnas och arbetarrörelsens företrädare.

Det får inte hända igen, sa människor då, om nazisternas massmord och krigets fasor. Och människor har upprepat i flera årtionden: Det får inte hända igen.

Men etnisk rensning och brott mot mänskligheten har redan ägt rum här i Europa, i före detta Jugoslavien. Några timmar med flyg från Sverige. Och sådana brott begås ständigt runt om i världen.

Gemensamt är att de antidemokratiska krafterna totalt saknar respekt för människovärdet och de mänskliga rättigheterna.

Demokratin hade inte fått riktigt fotfäste i Jugoslavien efter år av totalitärt styre. Å andra sidan var det ett multikulturellt samhälle där människor, utan att reflektera över det, levde tätt samman, oavsett bakgrund. Inte ens det hjälpte.

När odemokratiska människor är ute efter makt för maktens egen skull och maktkampen ska lösas med våld blir de destruktiva krafterna så starka att den mänskliga gemenskapen kan sprängas.

I Sverige talar vi gärna om det starka kitt som binder oss samman i det öppna samhället. Här kan inte sådana saker hända, menar vi. Ändå har nazismen fått fotfäste hos oss. Hur ser grogrunden egentligen ut i vårt eget land?

Nazistinspirerade partier får återigen politisk makt i Europa. 1999 fick Jörg Haider, en politisk ledare med främlingsfientliga och nazistiska sympatier, starkt stöd i demokratiska val i Österrike.

Nazist i kostym med barnvagn

En gapig ung kille med kängor och rakat huvud. Fullhängd med nazistsymboler. Den bilden är inte hela sanningen. Nazisten ser idag ofta ut som vem som helst i vanliga normala kläder. Hon eller han är kanske småbarnsförälder. En del är verksamma bakom en rumsren politisk fasad.

Symbolerna och framtoningen varierar, är inte en gång för alla given i det som kallas Vit maktvärlden.

Det är inte bara ungdomar som är nazister utan alla generationer är representerade.

Vad är det som attraherar unga människor i nazismen? Det är inte suget efter nazismen i sig utan suget efter delaktighet som är avgörande.

Ingen har beskrivit sökandet efter gemenskap och ledning bättre än den tyske nazistledaren Ewald Althans: "Överallt när unga människor ropar på hjälp åker jag dit, samlar ihop dem och gör ordentliga national-socialister av dem. Jag vill ha dessa människor helt och hållet."

Som facklig organisation måste vi ställa oss frågan: Hur kan vi komma in och ta ett ansvar genom vår ungdomsverksamhet?

EXIT för avhoppare

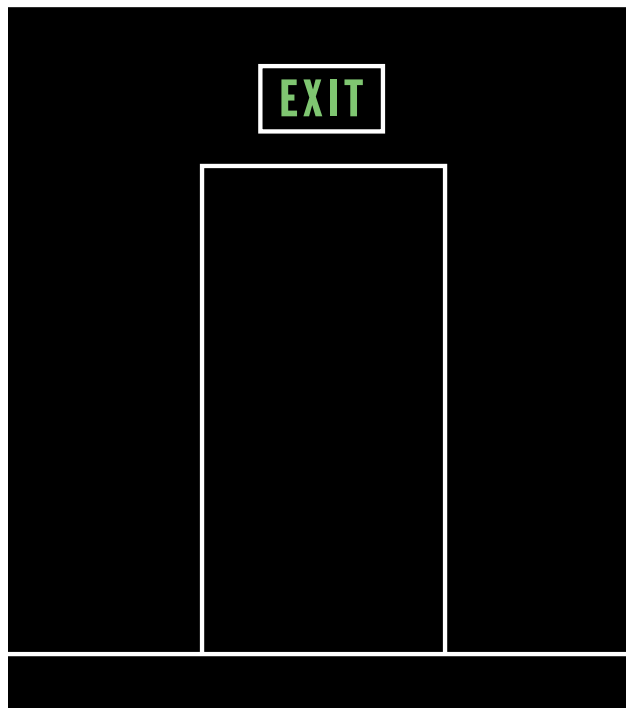
Alla unga nazister förblir inte nazister livet igenom. Det finns de som börjar fundera och inser att det måste finnas något bättre att fylla livet med.

Exit på Fryshuset i Stockholm arbetar med avhoppade nazister.

Man hoppar inte direkt från en rasistisk organisation till en antirasistisk. Exit fungerar som en bro mellan den nazistiska och rasistiska miljön och nya sociala nätverk i samhället. Inställningen är att människor ska få en andra chans att komma tillbaka, inte minst i arbetslivet.

Det unika med verksamheten är att den drivs av före detta nazister.

Exit samarbetar med andra organisationer, även facket, och reser runt och föreläser bland annat på skolor som en del i det förebyggande arbetet.

Nyhetsbrev från Fryshuset nummer 12, december 1999

Månadens krönika

Kan vi förebygga dagens nationalsocialism?

Den debatt som idag förs kring "nazismen" och dess verkningar fokuserar väldigt mycket på lagstiftning och de juridiska möjligheterna att stoppa "nazistisk" verksamhet. Detta är i och för sig relevant men vi kommer inte att komma åt problemet enbart via lagar och poliser.

Vad som också behövs är en diskussion kring orsakerna till dagens situation, för dessa grupperingar existerar inte i ett vakuum och har inte dykt upp från ingenstans.

Varför väljer unga människor att engagera sig i dessa extrema grupper?

Varför väljer man att bekänna sig till anti-demokratiska värderingar som är direkt avskydda? Vilket ansvar har samhället för denna utveckling och kan vi påverka den?

Det räcker med att gå tillbaka till 70-talet för att se att föreningslivet spelade en helt annan roll för många ungdomar. Fler unga var aktiva i föreningar och fångades upp av demokratiska rörelser och värderingar. Så är inte fallet idag.

Vilka är det då som söker sig till extrema grupper? Det är naturligtvis omöjligt att generalisera men jag kan ändå utgå från det dryga 60-talet ungdomar som vi har kontakt med och som är på väg att "byta" liv. Få av dessa har haft någon kontakt med föreningslivet (här räknar jag även in idrotten) utan deras första kontakt med en

organisation har varit den lokala nationalistgruppen. Majoriteten kommer från relativt stabila hem där det även finns en närvarande pappa. Alla har gjort aktiva val vilket också gör dem ansvariga för det som de har gjort.

Det har inte varit slumpen som har avgjort utan de har varit medvetna om vad de har valt och de flesta har en ganska klar bild av varför de har gjort dessa val. De är knappast några offer.

Det saknas inte engagemang och drivkraft hos de flesta av dessa ungdomar, problemet är snarare att de har valt att lägga sin energi på destruktiva istället för konstruktiva aktiviteter. Flera av de vi har kontakt med har varit med och organiserat konserter, demonstrationer och andra avancerade saker. På en direkt fråga om varför de inte har använt sina talanger i "normala" föreningar eller partier så har de flesta sagt att det etablerade föreningslivet inte lockar. Det har uppfattats som konservativt och mest bestående av möten och väldigt lite direkt aktivitet. Idrotten har inte lockat eftersom den har blivit allt mer elitinriktad.

Nu säger jag inte att dessa ungdomar skulle vara hyperaktiva eller lida av numera populära diagnoser som Damp eller liknande. Vad de flesta har anfört är att de föreningar och liknande de har varit i kontakt med har varit väldigt likriktade och att de har uppfattat det som bara en viss typ av ungdomar har varit välkomna. Man

kanske inte vill fånga upp ungdomar som inte passar in i idealbilden av en föreningsaktiv?

Vidare så tycks de flesta människor bortse från att det faktiskt finns en ideologisk grund som är allvarligt menad i dessa grupper. Alla är naturligtvis inte lika pålästa och de allra yngsta är säkerligen inte fullt klara över vad de säger sig tillhöra. Men det ideologiska finns där och det är en väldigt stark kraft som finns i denna speciella värld. Ritualer, uniformer, musiken och koder knyts samman och befäster övertygelsen om att nationalsocialismen är det enda rätta.

De äldre aktivisterna är svåra, näst intill omöjliga att nå men det är inte heller de som det är viktigt att nå. Dessa individer kommer förr eller senare att åka in i fångelse. Dessutom så lurar vi oss själva om vi tror att detta helt ska försvinna. De intressanta är istället de yngre aktivisterna, de som finns i svansen samt nyrekryteringen. Det är här som jag tror att det går att bedriva ett meningsfullt arbete. Det hela beror på vad som görs och hur. Vi har lyckats nå ett 60-tal där de flesta

har varit aktiva under 4-7 år. Det finns andra enskilda och verksamheter i Sverige som har lyckats. Problemet är att det saknas en genomtänkt plan ute i kommunerna kring denna problematik vilket leder till att många av de insatser som görs är ad-hoc betonade. Föreningslivet, skolan, sociala myndigheter m. m. är inte heller så snabba att engagera sig. Alldeles för ofta stängs dessa ungdomar ute i ett tidigt skede vilket är olyckligt. För det är i början som chansen till kontakt och förändring är störst innan de negativa konsekvenserna hinner krångla till det.

Kanske är det så att man nöjer sig med att satsa på de välanpassade och lättast formbara.

Men då har man också valt att inte ta sitt ansvar när det gäller att förändra och påverka.

Och att vara passiv är att ge sitt tysta medgivande.

Kent Lindahl
Projektledare
Exit i Sverige

Conny Andersson deltog i tre krig för demokratins sak

Drygt 500 svenskar deltog i det spanska inbördeskriget, 1936-39, och slogs på det spanska folkets sida mot Franco och fascismen. En tredjedel av svenskarna stupade och många sårades.

Conny Andersson, 22 år, gav sig iväg på nyårsaf-ton 1936, av politisk övertygelse.

Ingrid Andersson berättar om hur hennes man livet igenom kämpade för demokrati. Båda var aktiva i SSU, det socialdemokratiska ungdomsförbundet, sedan 15-16-årsåldern och träffades i ungdomsklubben.

Först kvällen före avresan fick Ingrid ta del av Connys planer men hon tyckte att han gjorde rätt.

Några månader efter kom lagen som förbjöd svenska medborgare att resa till Spanien. De flesta som åkte var kommunister och Conny Andersson var en bland några enstaka socialdemokrater.

Att resa som frivillig till Spanien och kämpa med vapen i hand var naturligtvis riskfyllt. Conny Andersson blev sårad två gånger innan han skickades hem i augusti 1937. Majoriteten av svenskarna återvände först året därpå, i krigets slutfas, när den spanska regeringen meddelade Nationernas Förbund att alla utländska, frivilliga skulle hemförlovas.

Detta var ett strategiskt beslut. Den spanska regeringen hoppades härigenom att även de tyska och italienska styrkorna som kämpade på Francos sida skulle tvingas att dra sig ur kriget. Dessutom fanns det en för-

hoppning om att den så kallade noninterventionspoli-tiken skulle hävas vilket dock inte skedde.

Storbritannien, Frankrike och en rad andra stater, däribland Sverige, vägrade även i fortsättningen att sälja vapen till den spanska regeringen.

Den svenska regeringens linje var att icke-inblandning skulle avstyra ett nytt europeiskt storkrig.

Det hindrade inte enskilda människor och organisa-tioner att visa en stark solidaritet. Ingrid berättar om penninginsamlingarna som hon själv deltog i.

Generositeten mot det spanska folket var stor trots att de flesta arbetare hade låga löner.

Utan fackföreningarna och den radikala vänstern hade inte spanienhjälpen fått den omfattning som den faktiskt fick. Engagemanget för Spanien växte till en antifascistisk rörelse som omfattade miljoner människor runt om i världen.

På hedersplats i Ingrids hem står en replik av La Mano, minnesmärket över de spanienfrivilligas insatser. Originallet är placerat på Katarinavägen i Stockholm.

Efter Spanien arbetade Conny Andersson ett tag på Konsum Stockholm innan han gick med som frivillig i Finska Vinterkriget 1939-40. Finlands sak är vår var slagordet 1939. Ryssland hade ställt krav på finländskt territorium men förhandlingarna bröt samman. Så följde det ryska anfallet mot Finland som bröt freden i Norden och gjorde att storkriget ryckte närmare.

Den svenska regeringen hade gjort klart att ett ingripande på Finlands sida inte kunde komma ifråga. Men över 8 000 man ur alla samhällsklasser anmälde sig till frivilligkåren. Förvånansvärt nog lyckades det betydligt mindre Finland hävda sig väl mot stormakten under Vinterkriget.

Conny Andersson hade knappt hunnit återvända från Finland när Norge ockuperades den 9 april 1940 av tyskarna. Ett gäng på 20 personer, däribland Conny, kastade sig omedelbart iväg på eget initiativ för att kämpa på norrmännens sida. De hade inga vapen men fick 5 000 kronor av LO till sovsäckar.

Insatsen i Norge blev ganska begränsad men gruppen hamnade vid ett tillfälle i en häftig strid där Conny sårades.

Efter det tredje kriget, gifte Ingrid och Conny sig 1941 och fick sitt första barn. Samma år anställdes Conny som reporter av norska konsulatet, i själva verket var han kurir.

Under den här tiden hade Conny stor glädje av en gammal jobbkompis på Konsum. De lade pengar i konserverburkar som förseglades på nytt och bars över gränsen till den norska motståndsrörelsen. Den värmländska polisen höll ett öga på aktiviteterna och Conny hamnade i fängelse tillsammans med sina medhjälpare i fjorton dagar. Landsfiskalen i området lär ha varit nazist.

Vad var det som drev din man, Ingrid?

– En viss otålighet, Conny hade ju varit politiskt aktiv sedan unga år. Vi ungdomar var i allmänhet mer offensiva och tyckte att det socialdemokratiska partiet och samlingsregeringen gav efter. Idag har jag större förståelse för de beslut regeringen tog. Det var ett helsike att transitotågen fick gå genom Sverige. Men vad hade man att välja på? Det är lätt att kritisera nu 50 år efteråt. Vilket land vill frivilligt gå med i ett krig?

Conny Andersson dog 64 år gammal 1978.

Ernst Wigforss

Bruno Kreisky

Wille Forsberg

Det var bland medlemmarna kampen pågick i vardagen

Wille Forsberg var ung fackföreningsman och politiker i Stockholm när nazisterna tog makten i Tyskland.

– Nazisterna gjorde ingen hemlighet av att deras mål var att krossa arbetarrörelsen och demokratin först av allt. Fackföreningsfolk och politiker skickades till koncentrationsläger, röda fanor och socialistisk litteratur brändes på bål med stor effektivitet.

Hur kunde den tyska fackföreningen finna sig i denna diktatur?

– Det är en smygande problematik och visar att alla demokrater ständigt måste vara aktiva. Att nazismens ohygglighet skildras nu är bra, för man fattar inte hur fruktansvärt det är när det pågår. Den tyska fackföreningsrörelsen tilläts inte ha kontakter med oss och i slutet av 30-talet existerade den inte längre.

Wille Forsberg pekar på det faktum att Hitlers upprustning av Tyskland skapade många jobb vilket bidrog till att vanliga människor omvändes och tystades. Nazisterna arbetade i social medvind och den nazistiska andan fick fäste långt in i den tyska arbetarklassen och även i idrottsrörelsen.

Från början av 30-talet tillhörde Wille Forsberg det socialdemokratiska partiets ungdomsförbund, SSU. Ungdomsklubbisterna var förhållandevis välinformerade om vad som hände i Tyskland. De fick information genom tyska och österrikiska flyktingar här i Sverige. Bland

vännerna räknades både Willy Brandt och Bruno Kreisky. Några ungdomsklubbister tog till och med jobb på tyska ambassaden som chaufförer för att lättare kunna följa händelseutvecklingen i Tyskland.

Det är märkligt att den svenska opinionen inte var större, tycker Wille Forsberg med facit i hand. Den som ville, kunde skaffa sig tillräckligt med information bara genom att läsa tidningarna.

– Men i många kretsar var nazistsympatier inget skamligt i det svenska samhället på 30-talet. Att fackföreningsrörelsen krossades i Tyskland upprörde inte militärer, polis eller den akademiska världen särskilt mycket. Stora grupper var tyskvänligt sinnade i vårt land vid den här tiden.

När nazisterna tog makten i Tyskland 1932-33 förklarade LO bojkott mot tyska varor men var tvungna att häva bojkotten efter något år. Det saknades respons i samhällets ledande skikt.

Wille Forsberg berättar hur man i facket till varje pris försökte ta död på svensk nazism.

– Det var ute bland medlemmarna som kampen pågick i vardagen. Facket höll rent hus och det gick inte att vara nazist på en arbetsplats.

Aktiviteten var hög bland ungdomsklubbister och fackföreningsfolk.

– Vi besökte nazisternas möten och delade ut flygblad. Arbetarkommunen och LO-distriktet samlade till möten mot nazismen och tiotusentals kom. Vi försökte

få till stånd en bojkott av Berlinolympiaden 1936 men det misslyckades. Politik och idrott hörde inte ihop enligt den rådande meningen.

Wille Forsberg beskriver fackföreningsrörelsen som mycket självständig i sitt fördömande av nazismen, samtidigt som han betonar att facket och socialdemokraterna hade samma grunduppfattning.

– Men man får hålla isär vad som hände före och efter 1940. Före kriget gick den samlade arbetarrörelsen i spetsen mot nazismen. För samlingsregeringen under Per Albin Hansson var det neutralitetspolitiken som styrde kursen men fackföreningsrörelsen var inte bunden av några neutralitetskrav på samma sätt.

Vita fläckar i fackets historia

– Nazismen besegrades, den bombades sönder. Men min fråga är – hur kan ett samhälle gå från demokrati till Treblinka? Den frågan är inte besvarad än.

Vi måste ta reda på svaret. För det finns oroande tecken i vår tid.

Nej, historikern Stéphane Bruchfeld tycker inte att den viktigaste frågan om nazismen och förintelsen har besvarats. Hur människor i unga demokratier i 30-talets Europa – även i Sverige – kunde bli hängivna nazister, och många av dem även aktiva massmördare i nazismens tjänst. För om vi inte vet, då förstår vi inte tecknen när nya sådana rörelser växer fram, och då kan det hända igen.

Det är ett av skälen till att Stéphane Bruchfeld ägnar mesta delen av sin tid åt att forska och skriva om nazismen. Han är verksam vid Programmet för studier kring förintelsen och folk mord vid Uppsala universitet, och en av de två författarna till den uppmärksammade skriften ... *om detta må ni berätta*.

– Historien visar att demokrati inte är ett tillräckligt skydd mot nazismen och dess följder, konstaterar Stéphane Bruchfeld. Förintelsen var – och är – en möjlighet även i det moderna samhället. Därför är det så viktigt att ta reda på vad det är i oss och i vår tid som kan utlösa dess krafter.

En viktig ingrediens i den nazistiska ideologin är

avhumaniseringen, att vissa grupper pekas ut som ”främmande” och därför mindre värda. Judarna utmålades till och med som en livsfara.

Avhumaniseringsprocessen bygger på tillvänjning. Det som först verkar orimligt blir med tiden acceptabelt. I Nazityskland ”lärde” sig människorna efter hand nazisternas argument att vissa grupper var lägre stående och därmed mindre värda – det blev odramatiskt, okontroversiellt att tycka så.

Därför, menar Stéphane Bruchfeld, kunde så många ”vanliga människor” utan att tveka delta i förintelsen. Familjefäder som efter att ha medverkat i massmördandet gick hem och åt middag med frun och barnen.

I Sverige har vi ännu inte bearbetat nazismen och förintelsen, fortsätter Stéphane Bruchfeld. Därför är vi inte tillräckligt uppmärksamma på sådana signaler.

– Svenska historiker har, med få undantag, varit ointresserade av att forska på djupet i detta ämne. Det mesta vi vet har tagits fram av media och enskilda författare, inte på våra universitet.

Ett skäl till detta kan vara rädsla för vad som kan dölja sig i arkiven.

– Delar av den svenska borgerligheten på 30- och 40-talen hade en ganska stor förståelse för Nazityskland. Även universiteten var tämligen tyskvänliga, både lärare och studenter. Men efter kriget blev alla goda demokrater!

– Om man börjar vända på stenarna kan man ju hitta vänner, släktingar – eller till och med sig själv – i situationer som inte alls var önskvärda efter kriget.

Inte heller den svenska fackföreningsrörelsens hållning under kriget är ordentligt genomlyst. LO-facken och socialdemokratin tillhörde de uttalat antinazistiska krafterna, och många aktiva tog strid – ofta handgripligen – med de svenska nazisterna. Men mycket, mycket återstår att berätta.

– En hel del finns att hämta i lokala arkiv, protokoll, årsberättelser och gamla tidningslägg, säger Bruchfeld.

Att lyfta fram denna historia skulle kunna bli en ny "Gräv-där-du står-rörelse" och ge mycket ny kunskap.

Den kunskapen är nödvändig för att förstå vårt samhälle idag, och försvara principen om människors lika värde.

– Våra barn och barnbarn ärver det samhälle vi bygger idag, och vi bär själva på arv från tidigare generationer.

– Det är varje generations ansvar att ta reda på så mycket som det går om historien, och om möjligt lära sig något av den.

Det är en sak att bojkotta i fredstid...

De fria fackföreningarna i Europa var klart antifascistiska och antinazistiska under 30- och 40-talen. Särskilt under det spanska inbördeskriget uppträder facket som en kraftfull kamporganisation.

Men vi kan också se hur hårt ansatta fackföreningar till slut inte har någon styrka att sätta emot nazisternas terror och hot.

Under de mörka åren, efter krigsutbrottet 1939, avstanar de antinazistiska aktiviteterna. De fackliga organisationerna har tryckts ner eller är totalt krossade.

Den 2 maj 1933 gav Hitler order om att de tyska fackföreningarna skulle "omhändertas". I hela landet ockuperades fackföreningsrörelsens byggnader och expeditionslokaler.

Dr Ley, ansvarig för aktionen, riktade ett upprop till de fackligt organiserade arbetarna:

"Vi ha visserligen makten, men vi ha ännu icke hela folket. Dig, arbetare, ha vi ännu icke fått till hundra procent, och just dig lämna vi icke förrän du i uppriktig insikt förbehållslöst står på vår sida." De motspänstiga fördes i tusental till fängelser och koncentrationsläger.

Motståndare

Hur reagerade det internationella facket? I ett offentligt uttalande daterat maj 1933 vände sig de fackliga internationalerna med skärpa mot "Hitlerregimens terror och exempellösa barbari."

När fackföreningsinternationalen höll möte i Bryssel i augusti samma år beslutade kongressen om en bojkott mot tyska varor. Men det var ingen självklarhet att detta beslut skulle följas i Sverige visade det sig senare.

Svenska LO var representerat med ordförande Edvard Johansson i spetsen. Han var motståndare till bojkotten men sa inte sin mening inför kongressen.

Edvard Johansson ansåg att tyskarna själva skulle lösa sina problem. Han utgick ifrån att en bojkott skulle medföra repressalier från Tyskland och i första hand drabba malmexporten.

Därför ville Edvard Johansson inte att LO skulle följa den resolution som tagits i Bryssel. Emot sig hade han en stark opinion inom fackföreningsrörelsen och detta ledde slutligen, trots allt, till en köblockad mot tyska produkter. Samtidigt betonade man att det inte var fråga om en transportblockad som kunde skapa svårigheter för svenska företag.

Utrikesminister Rickard Sandler kritiserade starkt fackföreningsrörelsens beslut om bojkott. Om han hade tillfrågats i förväg skulle han ha avrått, både i egenskap av utrikesminister och socialdemokrat.

Reaktionerna uteblev inte. Tidningen Metallarbetaren riktade ett våldsamt angrepp mot utrikesministern och anklagade honom för att motarbeta facket.

Vidare skrev man att Sandler hade hållit ett tal som mottagits med välvilja inte bara i den svenska pressen utan även i den tyska hitlerismens organ.

Nog var det anmärkningsvärt att en svensk socialdemokratisk minister fick beröm från en makt som de svenska arbetarna hade bestämt sig för att bekämpa! Det var lika anmärkningsvärt att utrikesministern ville spela rollen av rådgivare åt Landsorganisationen. Detta var groteskt tyckte Metallarbetaren.

I motioner till LO-kongressen 1936 framfördes kritik mot att Landssekreteriatet inte hade organiserat bojkotten på ett tillfredsställande sätt. Kritiken gick ut på att vårt eget lands handelsintressen hade satts i främsta rummet. Allmänheten borde också ha fått klarare besked om vad bojkotten innebar i praktiken.

Landssekreteriatet svarade att ytterligare åtgärder i motionens anda varken var lämpliga eller ändamålsenliga.

Vid ett extra representantskapsmöte den 3 september 1940 beslöt man att återkalla uppropet om bojkott av tyska varor. Alla var eniga om att bojkotten hade förlorat varje mening.

Norge och Danmark hade samma år ockuperats av Tyskland, ingen kunde veta när turen kom till vårt eget land. Däremot visste alla att vi var beroende av kol och kocks från Tyskland.

Neutralitetspolitiken medförde svåra vägval. Eftergifterna som gjordes kan framstå som obehagliga i efterhand. Kanske kan glimtar ur historien hjälpa oss att förstå under vilken press människorna levde och verkade.

Det är en sak att bojkotta i fredstid, en annan att bojkotta under krigshot.

Ur Sjömannen 2/1936

Sjöfolksförbundets tidning

Dådlusten lockar oss ofta till handlingar som kan få de bittraste följder för oss själva. Det ligger i sakens natur att vi arbetare reagera mot den nazistiska diktaturen i Tyskland liksom mot den fascistiska i Italien m. fl. andra länder. Det är inte heller något märkvärdigt att vi, om tillfälle gives söker att agitera upp dessa lands arbetare till kamp mot systemet. De ivrigaste bland oss kan helt enkelt inte låta bli.

Så var det med Mineur och så har det varit med flera som nu försmäkta i de tyska fängelserna. Om det nu är sant att de med berått mod tagit dessa risker. Då det gäller nazismen kan ingenting tagas för kontant. Var och en som icke vill gilla deras system betraktas som fiende även om han ej gjort något för att motarbeta detta system.

I Tyskland, särskilt i de tyska hamnarna, vimlar det av provokatörer som ha till levebröd att sätta fast så många som möjligt. Det är med dem som med livförsäkrings-agenter och symaskinsagenter, de måste ha uppnått ett visst minimum per vecka eller månad för att få behålla sin anställning. Skillnaden är bara den att dessa agenter handla hederligt, en sak som dessa provokatörer inte äro intresserade för.

Det gäller för våra medlemmar att se upp så att de inte råka ut för dem. Det är sålunda mycket farligt att inneha skrift som säger något ofördelaktigt om den nuvarande tyska regimen eller om förhållandena i Tyskland i övrigt. Det kan sålunda vara farligt att ha med sig en svensk arbetartidning även om den inte är förbjuden i Tyskland. Vår egen tidning bör ni absolut inte ha med er i tysk hamn. Den är som bekant förbjuden där. Men det kan också vara farligt att inneha en borgartidning. Göteborgs Handels-och Sjöfartstidning är förbjuden i Tyskland. Och den tidningen förekommer ju rätt ofta ombord. Gud vet om inte t. o. m. innehavande av en bibel i Tyskland betraktas som stämpling mot "tredje riket".

Man bör inte heller tala med någon tysk eller vem det vara må i Tyskland om vilken inställning man har till landets politik. Man bör misstänka alla. Inte ens till kamraterna som man seglar i lag med eller andra som man väl känner skall man säga något. Det kan finnas lyssnare i närheten. Och lita inte på att de inte förstå svenska. Därom vet du inget.

Det är mångårigt fängelse, för att inte nämna något ännu värre, som vi varna dig för.

Denna varning får inte upptagas som en uppmaning att undvika kampen mot den nazistiska diktaturen. Den

skall fortsättas och skärpas där detta är möjligt. Vi träffa tyska kollegor i andra hamnar och kan där agitera på dem. Men även detta bör göras med urskiljning. Det finnes angivare överallt. Om ditt fartyg skall gå till tysk hamn kan en angivelse vara där före dig. En dansk radiotelegrafist besvarade ett tyskt fartygs hälsning: heil Hitler med: röd front. Han sitter nu häktad i Tyskland. Men med lite försiktighet och förstånd kan du ändå vara till nytta i agitationen. Det minsta du kan göra är att i hemlandet hjälpa till att motarbeta den här visserligen ynkliga men ändå spirande nazismen.

Kampen mot nazismen inom Tysklands gränser bör överlåtas till erfarna och tränade agitatorer. Det finnes gott om sådana som äro i arbete.

Ännu en gång lägga vi på hjärtat: undvik att ha anti-nazistisk litteratur i skansen eller hytten. Ni befinna eder visserligen på svenskt område men det tar den tyska polisen ingen hänsyn till. Vakta din tunga. Man talar om bojkott av tyska varor. En tysk vara som du absolut bör undvika är spriten. Den kan lätt förleda dig till att säga vad du sedan får ångra.

Om demokratin är stark väljer vi inte en nazist till klubbstyrelsen

Mordet på Björn Söderberg blev en väckarklocka för Patrik Olofsson, truckförare och ordförande i Handelsklubben på Lagena lager i Jordbro utanför Stockholm.

– Då insåg jag att det är allvar. Att vi i facket måste börja diskutera vad nazismen står för.

Dödande skott mot en man som upprörts över att en aktiv nazist valdes in i klubbstyrelsen på jobbet.

– Jag hade inte ens tänkt tanken att det fanns nazister i facket. Inte förrän mordet på Björn Söderberg, säger Patrik Olofsson eftertänksamt.

– Man kan fundera över varför nazisterna valde att mörda just honom. Det finns ju många högt uppsatta och kända personer som har fördömt nazismen offentligt. Björn Söderberg verkade i det lilla, mitt bland oss vanliga människor. Det gjorde honom tydligen extra farlig i nazisternas ögon.

Krossa facket

Ville nazisterna förmedla en varning till fackligt aktiva på basplanet, skrämma dem till tystnad? Vad är det i det fackliga budskapet som väcker sådant hat hos nazisterna?

– Det fackliga budskapet är ju glasklart, att alla människor är lika värda och att enighet ger styrka, sammanfattar Patrik. Inom nazismen är uppfattningen den motsatta, att vissa människor är överlägsna andra.

För en nazist måste därför de fackliga värderingarna tolkas som ett hot.

Då framstår det som rimligt att ge sig på just fackligt aktiva. Precis som på 30-talet.

Efter mordet på Björn Söderberg plockade Patrik fram en bok som han hade köpt på antikvariat för några år sedan. Boken heter "Nazismen i Sverige – ett varningsord" och skrevs av antinazisterna Ture Nerman och Holger Carlsson, 1942.

– Författarna går igenom den nazistiska ideologin och hur nazisterna verkade i Sverige vid den tiden. Det framgår mycket tydligt att nazisterna ville krossa fackföreningarna här, precis som de gjorde i Tyskland. Vi verkar ha glömt, att de första som de tyska nazisterna gav sig på var just fackföreningarna! Att de fängslade och mördade ledarna och beslagtogs strejkkassorna!

Rasism på jobbet

Vi träffas i Handelsklubbens lokaler på Patriks arbetsplats Lagena, Systembolagets centrallager. Här jobbar ett 100-tal lagerarbetare och ett 30-tal tjänstemän. Cirka 70 procent av lagerarbetarna har invandrarbakgrund.

– Den största gruppen är serber, som kom hit under kriget i det forna Jugoslavien, berättar Patrik. Men det finns många andra nationaliteter också – finnar, greker, chilensare, portugiser och polacker.

Patrik har aldrig stött på uttalade nazister på jobbet, varken på Lagena eller andra arbetsplatser han jobbat på. Rasism och främlingsfientlighet möter man däremot ganska ofta, säger han.

– I alla LO-jobb, i alla fall i storstäderna, kommer man förr eller senare att konfronteras med sådana uppfattningar. Så ser det ut idag.

Men här på Lagena är det ovanligt, kanske för att invandrarna är i majoritet.

Vad skulle du göra om det kom fram att en anställd var aktiv nazist?

Patrik funderar en stund.

– Jag tror inte att man ska göra något överilrat. Man får väl tala med honom, göra klart att här tolererar vi inte vit maktmusik eller andra uttryck för en nazistisk uppfattning.

Om nazisten vill bli medlem i facket?

– Svårt. Patrik suckar.

– Vi är ju till för alla anställda. Samtidigt har vi en ideologi som man måste ställa upp på. Jag skulle nog ta fram stadgarna och gå igenom ändamålsparagrafen om en demokratisk samhällsutveckling. Göra klart att det finns större motsättningar i vårt land än den mellan ljushåriga och svarthåriga!

Något brister

Patrik har förståelse för att flera LO-förbund, bland dem hans eget förbund Handels, valt att utesluta aktiva nazister ur facket, och då särskilt personer som valts till fackliga uppdrag. Men han tycker ändå att de agerat lite väl snabbt.

– Det verkar som om man suttit på förbundskontoren i Stockholm och tänkt "Fan, här luktar det illa, nu drar vi i spolsnöret". Ingenting förändras av att man stryker nazisterna ur medlemsregistret. Det är ju på arbetsplatserna, där nazisterna och rasisterna finns, som diskussionen måste föras.

Att medlemmar väljer en nazist till facklig företrä-

dare tyder på att något brister i det fackliga arbetet, menar Patrik. En förklaring kan vara att så få idag vill eller vågar ta på sig fackliga uppdrag.

– Därför är det ganska lätt för den som äger talets gåva att få fackliga förtroendeuppdrag, och aktiva nazister är ju ofta drivna debattörer. De kanske till och med verkar rakryggade och modiga, och därför duktiga på att föra fram personalens krav.

– Att nazisten inte omfattar de fackliga värderingarna och idéerna väljer man då att bortse ifrån. Kanske för att vi i facket alldeles för sällan diskuterar ideologi och värderingar! Att vi står för demokrati, rättvisa och solidaritet är ju grunden för vårt fackliga arbete. Om alla medlemmar bar med sig detta skulle nazisterna inte ha en chans.

Patrik tror att de flesta LO-medlemmar förväntar sig att facket aktivt ska stå upp mot nazister och rasister och han tycker att det ska ske snabbt, för framtiden känns oroande.

– Man har ju gång på gång konstaterat vad som är nazismens drivkrafter – hög arbetslöshet, stora sociala klyftor, lite framtidshopp och känslan av maktlöshet. Precis den utveckling vi ser i hela Europa idag.

Får en nazist vara med i facket?

Vad gör vi om en facklig medlem har nazistiska åsikter? Det går inte att hålla på med åsiktsregistrering i en demokrati. Den enda vägen är att mötas med argument i ett öppet samtal men också att sätta tydliga gränser.

Vi har en lagstiftning i vårt land som förbjuder i stort sett alla yttringar av nazism eller rasism. Men vi har inga lagar som förbjuder åsikter och tankar. Vi har åsikts- och yttrandefrihet i Sverige vilket är en förutsättning för ett öppet samhälle och en fri samhällsdebatt. Det är handlingar, som bestraffas inte åsikter och tankar.

En fråga som diskuterats är om nazistiska organisationer kan förbjudas. Föreningsfriheten liksom åsiktsfriheten och yttrandefriheten är skyddade i grundlagen. Den nazistiska ideologin som vi vill bekämpa har som ett av sina syften att avskaffa just dessa rättigheter.

Det största misstag vi kan begå är att tillmötesgå nazisterna genom att göra inskränkningar på detta område i tron att vi bekämpar dem.

Vi tar inte död på ideologier med lagar, regler eller stadgar.

Alla människors rätt att fritt uttrycka sina uppfattningar, föra fram kritik och gå samman i föreningar för att kunna påverka och förändra samhället är livsnerven i det öppna och demokratiska samhället. Demokratin skyddar de grundläggande mänskliga rättigheterna, men den måste alltid försvaras. Vi måste därför föra en tyd-

lig och levande diskussion om hur betydelsefullt det är att de rättigheter och möjligheter som demokratin ger inte ska kunna missbrukas.

Samtidigt är det angeläget att stärka lagen så att det blir straffbart att aktivt delta i organisationer som har brottslighet som ett väsentligt inslag i sin verksamhet. Om en person är en ledande företrädare för en nazistisk eller rasistisk organisation är det oförenligt med medlemskap i en fackförening som har till syfte att främja en demokratisk utveckling. Enligt stadgarna är det möjligt att utesluta personen på grund av den illoljalitet hon eller han visar. På samma sätt kan hon eller han avstängas från fackliga uppdrag.

Men varje enskilt fall måste prövas mycket noga. Alla medlemmar har rätt att behandlas lika. Utesluter man någon för ett visst handlande måste man vara beredd att utesluta alla andra som begår liknande handlingar.

Det är därför angeläget med en bred debatt inom den fackliga rörelsen om tolkningen och tillämpningen av stadgarna när det gäller nazister.

Det fria ordets makt och mötet mellan människor är vägen för oss att stärka demokratin och människovärdet.

LO-Facken i Värmland tar strid

LO-Facken i Värmland samarbetar med polisen och kommunerna för att stoppa nazismen och framför allt förhindra att nya ungdomar rekryteras.

Det är ett viktigt förebyggande arbete som bedrivs vid Brottsförebyggande centrum, en ideell förening, som LO varit med att starta.

– I mitten av 90-talet hölls två konserter med Vit maktmusik här i Värmland och då bestämde vi i föreningen att det fick vara slut med sådana tillställningar. När vi får veta att det är konsert på gång går vi numera ut och informerar brett. Följden blir att de som tänkt hyra ut en konsertlokal alltid backar, säger Björn Samuelsson, LO-Facken i Värmland.

Vit maktmusiken är inkörsporten för många unga till nazismen och dessutom en viktig inkomstkälla för de nazistiska rörelserna.

Ett nätverk mellan olika organisationer och verksamheter håller på att växa fram i länet med syfte att stoppa nazismen. Genom nätverket kan LO vara med och ta ett ansvar för den uppväxande generationen.

Greger Wahlgren har tidigare varit verksam vid Rikspolisstyrelsen och utarbetat strategier för hur man kan stoppa nyrekrytering till de nazistiska rörelserna. Han är klippan i den utbildning som bedrivs vid Brottsförebyggande centrum för fackligt aktiva, lärare, elever, föräldrar, poliser, åklagare och andra nyckelgrupper. Varje

år genomför man dessutom en resa till Auschwitz.

Att stoppa nazismen handlar om två saker menar Björn Samuelsson: Att vi ständigt måste försvara demokratin och att vi måste skaffa kunskaper om nazismens historia.

Inom fackföreningsrörelsen tar vi bara för givet att demokratin finns. Det sitter inte längre i ryggraden att demokratin ständigt måste försvaras. Och folk ute på arbetsplatserna talar inte öppet med varandra om sådana svåra saker som nazism, menar Björn Samuelsson.

– Människor törs inte gå på en manifestation mot nazismen för att de är rädda för att det ska bli bråk. Det är inte särskilt farligt att gå ut och försvara demokratin. Det är farligare att inte göra det. Ju fler som visar sig desto lugnare blir det i allmänhet.

Vi, i Brottsförebyggande centrum, vill att Värmland ska bli det tryggaste stället att bo och leva på.

Civilkurage

Trakasserier, nattliga telefonsamtal, dödshot via Internet. Under de senaste åren har Björn Fries varit hotad av nazister från och till men aldrig låtit sig skrämmas till tystnad, utan offentligt tagit ställning mot nazismen. Björn Fries var en av dem som fick Olof Palme-priset 1999 för sin uthållighet och envisa kamp mot rasism och nazism.

Nazisternas existens har varit påtaglig för kommunalrådet i Karlskrona under en längre tid. Det var där NSF (Nationalsocialistisk Front) bildades på 90-talet.

Med demokratiska metoder har man försökt försvåra tillvaron för nazisterna genom att ställa samma krav på dem som på alla andra individer. Den som vill ha socialbidrag måste också ställa upp på de projekt som kommunen ordnar. Det innebär att man inte kan ägna sig åt naziströrelsen 24 timmar om dygnet.

– Samtidigt som vi måste se nazisterna som lika mycket värda som andra människor måste vi markera att vi inte accepterar våld och kriminalitet. Människor ska inte behöva vara rädda i sin kommun på grund av en grupp nazister.

Det systematiska och långsiktiga antirasistiska arbetet i Karlskrona börjar att ge resultat. Tidigare fanns det 150-160 medlemmar i NSF, idag är det 20-25. Björn Fries berättar att ledarstrukturen håller på att slås sönder. Nazisterna flyr till orter med sämre beredskap, där kunskapen om deras rörelse är sämre.

Den förre ledaren och kommunalrådet har etablerat

en kontakt och träffas nu varje vecka. Ett ömsesidigt förtroende håller på att växa fram.

Björn Fries har fått i uppdrag av den socialdemokratiska partistyrelsen att bilda en grupp som ska stötta kommunalpolitiker som känner sig pressade när de konfronterats med nazister. Självfallet är människor med fackligt-politiskt engagemang också välkomna.

Sex politiker på olika nivåer ingår i stödgruppen och de flesta har själva varit utsatta för hot.

WETTERGREN-WILLIAMS 713

UNIK
DRAGNING
2 MAJ!

3 ST
MILJON
VINS

Kronobergs
7

Norrgratan
7

... om detta må ni berätta...

är titeln på en bok

om Förintelsen i Europa 1933-1945.

Boken ges ut inom ramen för Regeringskansliets informationsprojekt Levande historia.

Boken finns på följande språk: svenska, engelska, arabiska, finska, persiska, spanska, bosniska/kroatiska/serbiska, som talkasset och på teckenspråk.

Adress: Förlagsdistribution, Box 706,
176 27 Järfälla.

Tel: 0200-11 80 90 Fax: 08-453 85 20

eller via Levande historias hemsida

www.levandehistoria.org

Boken levereras kostnadsfritt.

Leveranstid ca 4 veckor.

Ingen människa ska behöva känna sig hotad, rädd eller ensam på jobbet. Varje medlem har rätt till stöd när nazistiska, fascistiska och rasistiska tendenser uppstår.

Som demokratisk folkrörelse har LO ett ansvar att försvara demokratin och alla människors lika värde.

LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE

www.lo.se